

УДК 336.02

М.І. ЛОГВИНЕНКО, канд. юрид. наук,
доц. Сумський державний університет,

А.М. БОРИСОВА, Сумський державний
університет

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Ключові слова: фінансово-економічна безпека підприємства, економічна безпека, фінансова безпека, фінанси

Аналізуючи ситуацію на ринку для суб'єктів господарювання, що склалася на сьогодні, та припускаючи її можливі посилення та зміни у майбутньому, слід вагомо віднести до актуального в нинішній час питання фінансово-економічної безпеки підприємства.

Проте, мова в даному випадку йде не про такі проблемні питання, що торкаються безпосередньо в процесі або на певних етапах забезпечення фінансово-економічної безпеки (наприклад, захист від конкурентів, формування висококваліфікованого персоналу тощо), а скоріше про першопочаток проблеми – словосполучення «фінансово-економічна безпека підприємства».

Останнім часом, цей напрямок може відзначитися достатньо високими результатами та розробками. Дійсно, безліч наукових праць присвячено лише тільки визначенню цього терміну, однак, слід відзначити, що досі, на жаль, не зверталось уваги на саме «словосполучення». Тому актуальність даного питання пояснюється відсутністю єдиного пояснення назви «фінансово-економічна безпека підприємства».

Дослідження такої словосполучення «фінансово-економічна безпека підприємства», заслуговує на значну увагу, це можна пояснити тим, що:

– на перший погляд простежується деяка тавтологія термінів: «фінанси» та «економіка», вони дещо спорідненні, хоча й нетотожні поняття;

– чи є це словосполучення поєднанням окремо «фінансової безпеки» та «економічної безпеки» підприємства;

– якщо виходити з того, як вважає більшість вчених, числі серед яких і Ю.А. Поскрипко, економічна безпека підприємства включає в себе такі складові: фінансову, інформаційну, інтелектуально-кадрову, техніко-технологічну, політико-правову, силову та екологічну [1, с.118], то чому вживається саме приставка «фінансово-» (а не якась інша із її складових);

– враховуючи вище вказане, чому саме «фінансово-економічна безпека», а не «економіко-фінансова безпека».

Перш за все, слід розглянути значення самих категорій «економіка» та «фінанси». Термін «економіка» походить від давньогрецького слова *ο-κονομία* (ойкономія, «управління домогосподарством») від *ο-κος* (ойкос, «дім») + *νόμος* (номос, «звичай» чи «право») [2].

Запропонував це поняття Ксенофонт (прибл. 430–355 роки до н.е.) на позначення науки про господарство, управління домом і майном. Аристотель (384–322 роки до н. е.) науку про багатство поділив на економіку (виробництво благ для задоволення потреб людей) і хремастику (грец. *chrema* – майно, володіння; мистецтво наживати статки; діяльність, спрямована на накопичення багатства). Терміном «економіка» він позначав організацію господарства в маєтку рабовласника [3, с.12].

У свою чергу, категорія «фінанси» походить з латинської мови – «*finantio*», «*financia*», що означає готівка, дохід. Тобто, це сукупність економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу і використання централізованих та децентралізованих фондів грошових коштів [4]. Це узагальнюючий економічний термін, що означає як грошові кошти, фінансові ресурси, що розглядаються в їх створенні і русі, розподілі та перерозподілі, використанні, так і економічні відносини, зумовлені взаємними розрахунками між господарюючими суб'єктами, рухом грошових коштів, грошовим обігом, використанням грошей [5].

Таким чином, терміни «економіка» та «фінанси» є поняттями не тотожними, однак досить взаємопов'язаними. Як зазначають Н.Є. Селюченко, В.П. Кічор, М.В. Зимин, на

фінансах базується вся економіка країни, без них не може функціонувати жодна її галузь. У зв'язку з цим фахівці зазначають, що проблема належної підтримки фінансової безпеки держави та підприємства є найактуальнішою [6, с.262]. Враховуючи вищевказане, стає зрозумілою провідна роль «фінансів» у економіці, адже вони є невід'ємною їх частиною.

Якщо ж розглядати вже конкретнішу проблему фінансово-економічної безпеки підприємства, то універсального його як трактування, так і розуміння не існує. Здебільшого мова йде про «економічну безпеку підприємства» та окремо «фінансову безпеку» як складову першої.

Для вирішення цього питання слід відразу зрозуміти, що собою являє безпека в цілому.

Безпека підприємства – це такий стан його правових, економічних та виробничих відносин, а також матеріальних, інтелектуальних та інформаційних ресурсів, яке виражає здатність підприємства до стабільного функціонування [7].

Характеризуючи безпеку в економічному аспекті, її слід розуміти як можливість застосування ресурсів, необхідних для нормального та стабільного функціонування господарської одиниці, а також для її економічного росту [8, с.400].

Цікавим видається у цьому плані думка М.І. Дзлієва, з філософського погляду, безпека – це система певних навичок безпечного існування та дій з урахуванням прийнятої системи цінностей, яка відбиває інтереси і потреби соціуму. Безпечний та сталий розвиток системи при цьому розглядається як особлива форма руху, що характеризується трьома категоріями – кількість, якість, структура [9, с.17].

На підставі цього, економічну безпеку підприємства також слід вважати поєднанням кількості (що її наповнює), структури (те, з чого вона складається має мати своє місце, визначене певним покликанням), якості (те з чого вона складається, має відповідати тим властивостям, що визначають ступінь досконалості). Таким категоріям відповідають саме складові компоненти економічної безпеки.

Тому визначаючи економічну безпеку підприємства, необхідно характеризувати її з погляду складових компонентів.

Різні автори виділяють також різні складові економічної безпеки підприємства. Зокрема, найчастіше виділяють такі складові: фінансова – досягнення найефективнішого використання корпоративних ресурсів; інтелектуальна й кадрова складові – збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом; техніко-технологічна складова – рівень відповідності застосовуваних на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам щодо оптимізації витрат ресурсів; політико-правова складова – усебічне правове забезпечення діяльності підприємств, дотримання чинного законодавства; інформаційна складова – ефективно інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства (організації); екологічна складова – дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля; силова складова – забезпечення фізичної безпеки працівників підприємства (перш за все керівників) і збереження його майна.

Так, С.М. Ілляшенко [10] стверджує, що до них варто додати також інтерфейсну складову, яка характеризує надійність взаємодії з економічними контрагентами підприємства. Загрозу даній складовій економічної безпеки підприємства становлять можливі непередбачені зміни умов взаємодії (аж до розриву відносин) з економічними контрагентами: постачальниками, торговельними і збутовими посередниками, інвесторами, споживачами і т.д.

Враховуючи різноманітні підходи до трактування поняття «економічної безпеки» та виділення різних її складових, усі автори однозначно виділяють фінансову складову як одну з основних в системі економічної безпеки як держави в цілому, так і окремого суб'єкта господарювання.

Як зазначає О.І. Барановський, фінансова безпека – це рівень забезпечення громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань [11].

Також слід відмітити, що фінансова безпека підприємства може бути визначена як: ступінь захищеності фінансових інтересів усіх пов'язаних з його діяльністю суб'єктів зовнішнього середовища та працівників підприємства; достатній рівень забезпечення фінансовими ресурсами процесів задоволення потреб підприємства та всіх пов'язаних з його діяльністю суб'єктів; високий професіоналізм і кваліфікація фінансових менеджерів та виконавців функцій контролю діяльності підприємства [12, с.89].

На думку І.А. Бланка, провідну роль фінансової складової в загальній системі економічної безпеки підприємства, визначають такі основні положення: фінансова діяльність утворює основну форму ресурсного забезпечення реалізації економічної стратегії підприємства; операції, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства, мають стабільний характер; фінансова діяльність відіграє пріоритетну роль в забезпеченні стабілізації економічного розвитку підприємства в цілому; фінансові ризики за своїми негативними наслідками належать до категорії найнебезпечніших [13].

Отже, підсумовуючи все вище вказане, можна дійти висновку про логічність категорії «фінансово-економічна безпека підприємства». Це пояснюється наступним:

По-перше, сама термінологія «економіка» та «фінанси» є поняттями взаємозалежними, останнє є «складовим інструментом» першого. Економіка не можлива без фінансів, а тому з цього економічна безпека підприємства також нерозривно пов'язана із його фінансовою безпекою.

По-друге, «економічна безпека підприємства» є поняттям ширшим за «фінансову безпеку підприємства», адже фінансова безпека є складовою частиною економічної безпеки підприємства в цілому. Однак не дивлячись навіть на інші компоненти, які її наповнюють, можна стверджувати, що саме фінансова складова має певний «пріоритет» серед усіх інших. Так як саме фінанси пронизують усі напрямки забезпечення економічної безпеки підприємства, як окремо по кожній складовій (фінансуючи певну сферу її забезпечення, наприклад, техніко-технологічна складова), так і в цілому (фінансування економічної безпеки

підприємства взагалі). Тому це пояснюється входження саме такої приставки до самої назви цієї категорії «фінансово-економічна безпека», у порівнянні з іншими компонентами.

По-третє, не варто забувати, що економічна безпека – це стан захищеності життєво важливих економічних інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх джерел небезпеки та забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому. Тому важливим є саме забезпечення економічної безпеки підприємства, що передбачає попередження (превенцію) майбутніх загроз та локалізацію (нейтралізацію та ліквідацію) реально існуючої небезпеки, що вже настала. Таким чином, провідна роль фінансової безпеки відчувається на всіх етапах та рівнях її забезпечення (перш за все це пов'язується із самим фінансуванням заходів її забезпечення). Це й пояснює її універсальність.

Крім того, фінансова безпека підприємства є комплексним поняттям і пов'язана не лише з внутрішнім станом самого підприємства, але й з впливом зовнішнього середовища, з його суб'єктами, з якими підприємство вступає у взаємозв'язки.

Також важливим аргументом є економічний інтерес. Беззаперечно фінансова безпека регулює питання фінансово-економічної замкнутості суб'єктів господарювання та їх стійкості до банкрутства. Саме це підтверджує вагомість «фінансової безпеки» через призму «економічної безпеки підприємства».

Однак, такий висновок не лише пояснює доцільність даного словосполучення, на основі всього цього, можна зрозуміти, чому приставка «фінансово-» стоїть на початку словосполучення «фінансово-економічна безпека», воно є дійсно універсальним, при цьому доповнює та трансформує дану категорію «економічної безпеки» ще у більш значущу.

На підставі викладеного, слід відзначити, що для подальшого розвитку даного напрямку (в науковій сфері, на практиці, як окремої спеціальності), на нашу думку, слід застосовувати для назви саме словосполучення «фінансово-економічна безпека підприємства», так як саме воно є найбільш точним та коректним по відношенню характеристиці діяльно-

сті підприємства по забезпеченню власної безпеки. Адже саме його зміст повною мірою характеризує стан захищеності суб'єкта господарювання від небезпек внутрішнього та зовнішнього середовища, його здатності захистити себе у теперішній момент, та підготовленості захистити себе в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Поскрипко Ю. А. Механізми вдосконалення інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки підприємств / Ю. А. Поскрипко // Наукові записки УНДІЗ. – 2012. – № 2 (22) – С. 118–120.

2. Online Etymology Dictionary – Economy [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://www.etymonline.com/index.php?term=economy>.

3. Мочерний С. В. Економічна теорія : підручник / С. В. Мочерний, М. В. Довбенко. – К. : Академія, 2004. – 856 с.

4. Загорський В. С. Фінанси : навч. посіб. / В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун, І. Р. Чуй. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 247 с.

5. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь : Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 495 с. – (Библиотека словарей «ИНФРА-М»).

6. Селюченко Н. Є. Фінансова складова в системі економічної безпеки підприємства / Н. Є. Селюченко, В. П. Кічор, М. В. Зимин // Національний університет «Львівська політехніка». – 2009. – С. 261–264.

7. Судоплатов А. П. Безопасность предпринимательской деятельности / А. П. Судоплатов, С. В. Лекарев. – М. : Изд-во ОЛМА-ПРЕСС, 2001. – 382 с.

8. Лекарь С. І. Поняття та зміст економічної безпеки / С. І. Лекарь // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 399–402.

9. Дзлийев М. И. Основы обеспечения безопасности России / М. И. Дзлийев, А. Д. Урсул. – М. : Экономика, 2003. – 423 с.

10. Ілляшенко С. М. Економічний ризик : навч. посіб. / С. М. Ілляшенко. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 220 с.

11. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія / О. І. Барановський. – К. : Фенікс, 1999.

12. Куркін М. В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств : навч. посіб. / М. В. Куркін, В. Д. Понікаров, Д. В. Назаренко. – Х. : ІНЖЕК, 2010. – 300 с.

13. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.

Логвиненко М. І. Фінансово-економічна безпека підприємства: деякі аспекти термінології / М. І. Логвиненко, А. М. Борисова // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 618–621 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13lmidat.pdf>

Здійснено аналіз фінансово-економічної безпеки підприємства з погляду термінології та через призму фінансової складової. Зроблено висновок про доцільність подальшого застосування назви напрямку «фінансово-економічна безпека підприємства».

Логвиненко Н.И., Борисова А.Н. Финансово-экономическая безопасность предприятия: некоторые аспекты терминологии

Осуществлен анализ финансово-экономической безопасности предприятия с точки зрения терминологии и через призму финансовой составляющей. Сделан вывод, о целесообразности дальнейшего применения названия направления «финансово-экономическая безопасность предприятия».

Logvinenko N.I., Borisova A.M. Finance-Economic Safety of the Enterprise: Some Aspects of Terminology

The analysis of the financial and economic safety in terms of terminology and in the light of the financial component is made. The conclusion on whether further use of the name in «Finance-economic safety of the enterprise» will be correct.